

VASA UNIVERSITET

Fakulteten för marknadsföring och kommunikation

Saija Salminen

Skollandskapet i en tvåspråkig språkbadsskola
En fallstudie om språkens synlighet

Avhandling pro gradu i svenska språket
Vasa 2021

INNEHÅLL

FIGURER	2
TABELLER	3
BILDER	3
TIIVISTELMÄ:	5
1 BAKGRUND	7
1.1 Syfte	9
1.2 Material	10
1.2.1 Avgränsning av materialet och definition av centrala begrepp	10
1.2.2 Språken i textenheterna	14
1.3 Metod	16
2 TVÅSPRÅKIGA SKOLMILJÖER	18
2.1 Språkbad i Finland	19
2.2 Två- eller flerspråkiga skolmiljöer i svenskspråkiga Österbotten	21
3 ATT STUDERA LINGVISTISKA LANDSKAP OCH SKOLLANDSKAP	25
3.1 Jakobstad som lingvistiskt landskap	25
3.1 Lingvistiskt landskap i tidigare forskning	28
3.2 Skollandskap i tidigare forskning	28
4 ANALYS AV FOTOGRAFIEMATERIALET	31
4.1 Enspråkiga textenheter	31
4.2 Tvåspråkiga textenheter	32
5 SLUTDISKUSSION	41

LITTERATUR	43
FIGURER	
Figur 1. Antalet språk i textenheten	14
Figur 2. 'Tvåspråkig skola' som samlokalisering, samarbete och sammansmältning (Karjalainen & Pilke 2012: 63)	18
Figur 3. Språkens indelning under språkbadsprogrammet i Finland (Bergroth 2015: 7)	20
TABELLER	
Tabell 1. Skrivsättet på de två språken i tvåspråkiga textenheter	31
BILDER	
Bild 1. Ett exempel på två skilda skyltar som räknas som en textenhet.	11
Bild 2. Ett exempel på en flerspråkig textenhet som består av flera fysiska delar	11
Bild 3. Ett exempel på en textkomponent som det finns flera av med samma text.	12
Bild 4. Textkomponenter som bidrar till en textenhet	13
Bild 5. En textenhet med byte i ordning för språken	15
Bild 6. En tvåspråkig vägs skylt på kommunens gräns. (Fintowns 2007)	26
Bild 7. En tvåspråkig lokal gratistidning (Activity 2013)	26
Bild 8. En tvåspråkig textenhet (sv-fi) där den svenska texten är större.	30
Bild 9. En tvåspråkig textenhet (sv-fi) där budskapet formuleras olika	32
Bild 10. En tvåspråkig textenhet (fi-sv) där budskapet formuleras olika	33
Bild 11. En tvåspråkig textenhet (sv-fi) där budskapet formuleras olika	34
Bild 12. En tvåspråkig textenhet (fi-sv) med vuxna som målgrupp.	35
Bild 13. En tvåspråkig textenhet (sv-fi) med vuxna som målgrupp.	36

VASA UNIVERSITET
Enheten för marknadsföring och kommunikation

Författare: Saija Salminen
Avhandling pro gradu: Skollandskapet i en tvåspråkig språkbadsskola. En fallstudie om språkens synlighet
Examen: Filosofie magister
Ämne: Svenska
Årtal: 2021
Handledare: Karita Mård-Miettinen
Jaana Puskala

TIIVISTELMÄ:

Tutkielmani tarkoitus on tutkia kielikylypykoulun kielimaisemaa koko koulun oppilaiden näkökulmasta. Tutkielmassa on analysoitu kielten ilmenemistä koulukielimaisemassa koulun oppilaiden keräämän valokuvamateriaalin pohjalta. Valokuvat kategorisoidaan tekstiyksiköiksi, jossa yksi tekstillinen kokonaisuus voi koostua useammasta fyysisestä, tekstiä sisältävästä komponentista, jotka kuitenkin noudattavat samaa linjaa sekä ulkomuodoltaan että sisällöllisesti.

Tutkielma on tapaustutkimus, ja sen menetelmä on laadullinen sisältäen määrällisen tutkimuksen viitteitä materiaalin tulkinnassa. Analyysi tehdään valokuvien pohjalta tarkastelemalla kylttien, julisteiden, tiedotteiden tai muiden kieliä sisältävien tekstikomponenttien kielivalintoja.

Tutkielmassa selviää, että koulun koulukielimaisema heijastaa kaupungin kaksikielisyyttä. Koulussa annetaan kaksikielisyydelle suuri painoarvo, mikä näkyy kaksikielisten tekstiyksiköiden dominanssina koulukielimaisemassa. Suomea ja ruotsia käytetään viestinnässä sekä tekstiyksiköissä, joiden lukijakunta koostuu oppilaista, että kieliyksiköissä, jotka on tarkoitettu huoltajien ja henkilökunnan luettavaksi. Suomea ja ruotsia käytetään vaihtelevasti niin, että osassa kaksikielisiä tekstiyksiköitä aloittava kieli on suomi, kun taas osassa ruotsi. Valinnat kielten suhteen ovat tietoisia.

NYCKELORD: lingvistiskt landskap, skollandskap, språkbad, språkmiljö, tvåspråkighet

1 BAKGRUND

Miljön i Språkbadsskolan i Jakobstad är unik på flera sätt: det finns endast språkbadselever i skolan och språkbad erbjuds både på finska för elever med svenska som modersmål och på svenska för elever med finska som modersmål. Eleverna med olika modersmål deltar i skilda utbildningsprogram men går i samma skola med en och samma rektor. (Språkbadsskolan 2021) Tvåspråkiga skolor och samarbete mellan svensk- och finskspråkiga skolor dyker upp i medier med jämna mellanrum (Karjalainen & Pilke 2012) Samtidigt har studier om lingvistiska landskap i skolmiljöer, *skollandskap*, blivit aktuella inom forskning i språk. (se Pakarinen 2020)

I denna avhandling redogörs det för skollandskapet i Språkbadsskolan i Jakobstad. Som drivkraft för denna undersökning har fungerat min kandidatavhandling, där jag intervjuade språkbadslärare i Jakobstad om att integrera den tvåspråkiga stadens autentiska språkbadsspråkliga materialutbud i sin undervisning. Syftet med kandidatavhandlingen var att kartlägga det bästa sättet att erbjuda autentiska språkinläringssituationer för språkbadseleverna. Avhandlingens fokus låg på skriftligt material. Resultaten i kandidatavhandlingen visade att den naturligaste autentiska kontakten med språkbadsspråket framkommer i skolmiljön, där elever med olika språkbadsspråk kan samarbeta sinsemellan. I skolvardagen möttes elevernas språkliga nivå med det språkbadsspråkiga materialets nivå. Det var även tidsmässigt mest meningsfullt att erbjuda elever kontakten med det andra inhemska språket i skolmiljön. (Salminen 2018) Under arbetets gång uppstod intresset för att betrakta närmare hur språkbadsspråken finska och svenska är visuellt representerade i skolbyggnaden.

Det är viktigt att vara medveten om miljön för språkinläring. I kandidatavhandlingen beaktade jag hela staden som språklig miljö, men eftersom resultaten visade att skolan är den viktigaste miljön för meningsfulla inläringssituationer i språkbadsspråket tillsammans med modersmålstalare av språket, riktar jag i denna avhandling fokuset till den språkliga miljön i skolan. Omgivningen kan stöda inläringen genom att erbjuda olika språkliga resurser i vardagen. I denna avhandling ligger fokuset på olika skriftliga resurser. Enligt den nya läroplanen (Utbildningsstyrelsen 2014) är hela skolan en

inlärningsmiljö, vilket vidare motiverar min begränsning av forskningsobjektet till de allmänna, gemensamma utrymmena i skolan. Språkens synlighet har forskats de senaste åren ofta inne i klassrummen, eftersom själva språkundervisningen också äger rum där. Ytterligare begränsar jag fokusområdet till visuell språklig miljö i skolan. I denna avhandling betraktas gemensamma utrymmen såsom korridorer, matsalen och biblioteket medan klassrum utelämnas. Språkbadsspråken i skolan är både svenska och finska. För att kartlägga hela språkliga visuella miljön i skolan, *skollandskapet*, beaktas alla texter på alla språk som är synliga för alla elever i skolan. Den enda begränsningen är att texten förmedlar någon information på något språk. Till exempel namn eller varumärken bortses.

Tvåspråkiga skolmiljöer har forskats i flera utbildningsstadier (Bergroth 2007; Helakorpi, Ahlblom, From, Pörn, Sahlström & Slotte-Lüttge 2013; Pilke & Vik 2013; Kajander, Dufva, Kotkavuori & Alanen 2014; Laihonen & Zsábo 2018; Pakarinen 2020) Det finns växande intresse för ny forskning om språken i skolan – skollandskap (Laihonen & Zsábo 2018). Det finns flera sätt att förverkliga samvaron av två språkgrupper i samma skola. I diskussionen om tvåspråkiga skolor är det viktigt att särskilja de olika begreppen som syftar till två språk i en skola för att undvika förvirring. Delvis används de olika begreppen språkbad, samlokalisering och tvåspråkig skola överlappande i vardagligt språk. (Helakorpi m.fl. 2013)

Samlokalisering av två skolor med olika verksamhetsspråk har diskuterats i Jakobstad även den senaste tiden. Det har uppstått behov av att effektivera användningen av existerande skolbyggnader när föråldrade skolor i dåligt skick inte längre uppfyller sin ursprungliga funktion som skolor. En möjlig lösning är att finskspråkiga skolor slås samman. Detta problematiseras dock med motiveringen att skolvägen blir lång för eleverna som bor på andra sidan av staden. För att få skolor för elever på båda språk på flera ställen i staden diskuteras möjligheten att samlokalisera en finsk- och en svenskspråkig skola. Diskussionerna handlar om lösningar som träder i kraft om tre år. (Pietarsaaren Sanomat 12.11.2021)

I detta kapitel kommer avhandlingens syfte, material och metod att presenteras. Även centrala begrepp kommer att definieras och diskuteras i koppling till tidigare studier inom språken i omgivningen och skolmiljön.

1.1 Syfte

Syftet med avhandlingen är att kartlägga skollandskapet i *Kielikylpykoulu - Språkbadsskolan* i Jakobstad. Jag beaktar skrivet språk i allmänna utrymmen för att undersöka vilka språk får synlighet i skolan.

Mina forskningsfrågor är följande:

1. Hur mycket finns finska respektive svenska i texter i skolan?
2. Vilka språk används i texter där målgruppen är personer utanför skolan (utomstående)?
3. Finns det skillnader i de fysiska textenheterna beroende på språket?

Avhandlingen syftar på att kartlägga om båda språkbadsspråken finska och svenska är representerade i skolan och om andelen textenheter speglar språkindelningen i skolan. Också andelen andra språk som engelska eller språk som inte hör till undervisningsprogrammet beaktas. Vidare fokuseras syftet och målgruppen med de olika texterna.

Min hypotes är att det finns lika mycket texter på finska och svenska och att tvåspråkiga textenheter har texten i varierande ordning antingen med svenska eller finska som först. Hypotesen grundar sig på att det förekommer variation i språkens ordning även vid framställning av skolans namn. På Språkbadsskolans webbplats presenteras skolan som *Kielikylpykoulu – Språkbadsskolan* medan texten på skolans yttre vägg står namnet först på svenska och sedan på finska. Utöver detta antar jag att språken framställs med lika stor text och samma font.

1.2 Material

Materialet för undersökningen består av 43 fotografier på skyltar, affischer eller andra enheter som innehåller information på svenska, finska eller ett annat språk. Fotografierna som används i undersökningen samlades med hjälp av fem elever i Språkbadsskolan under våren 2021. Eleverna använde en 15-minuters rast för att fotografera. I denna undersökning begränsades fotograferingen till skolmiljön inne i skolbyggnaden. Fotografierna omfattar de allmänna utrymmen i skolan och begränsas till texter. Av allmänna utrymmen beaktades vindfångarna, korridorerna, biblioteket och övriga inlärningsmiljöer i skolan. Syftet med att låta eleverna fotografera var att få insikt i vilka texter eleverna lägger märke till. Skolans elever var också bättre bekanta med skolans utrymmen och hittade flera texter.

I fortsättningen använder jag benämningen *textenhet* som överordnat begrepp för alla olika typer av helheter där text framkommer. Dessa textenheter kan bestå av enskilda texter eller flera mindre *textkomponenter* som är fysiskt skilda texter som bidrar till en större helhet. Ett exempel på en textenhet i materialet är elevarbeten där elever har skrivit var sin barns rättighet på papper. Tillsammans bildar alla skilda textkomponenter en helhet som i denna avhandling kallas för textenhet, barns rättigheter (bild 4). Det finns i sammanlagd 35 textenheter i materialet.

Begreppet *text* i denna avhandling omfattar informativa skriftliga texter som är framställda i skolan med avsikt att de blir lästa antingen av personalen, eleverna eller utomstående och förmedlar information. Namn eller varumärken utelämnas på grund av att de inte förmedlar information på ett språk. Mer grundligt behandlas begreppen i avsnitt 1.2.2.

1.2.1 Avgränsning av materialet och definition av centrala begrepp

Eleverna fotograferade delvis samma texter sinsemellan eller tog flera bilder på samma texter. Jag granskade alla tagna foton och raderade bilder på textenheter som redan fanns.

Jag har bevarat ett exemplar av varje olika textenhet som fotograferades. Även om det kunde finnas flera identiska texter i skolan har jag valt att representera dem en gång och fokusera på bredden av olika typer av texter.

Märkvärdigt i materialinsamlingen är också att eleverna inte har fotograferat skilt alla textenheter som finns i skolan och innehåller olika texter som följer sinsemellan samma stil och språkanvändning. Exempelvis dörrar till trapphus eller till olika rum har alla både svenskspråkig och finskspråkig text (bild 3). Dessa texter förekommer endast en gång i materialet även om det finns flera olika dörrar i skolan där det följs samma linje i språkanvändningen. Detta är en faktor som styrde mitt handlingsätt med materialet som används i avhandlingen.

Materialet består av 43 fotografier som omfattar 44 olika *texter*. En text har ett budskap och den kan vara en-, två- eller flerspråkig beroende på hur många språk budskapet presenteras på. En *textenhet* är huvudsakligen en fysisk skylt, affisch eller dylik med en text. Ifall budskapet på två olika textenheter följer samma stil och är placerade bredvid eller ovanpå varandra räknas de som en *textenhet*. På bild 1 är samma information på både finska och svenska på likadana små skyltar bredvid varandra. Dessa två texter räknas i analysen som en textenhet även om översättningen inte är ordagrann. Texten på båda språken har som avsikt att förmedla elever ett önskat sätt att uppföra sig i utrymmet. Därför presenteras de som en tvåspråkig textenhet i stället för två enspråkiga. På bild 2 finns det ett elevarbete delat på fyra kartonger som hänger bredvid varandra. Stilen i alla fyra kartonger är samma både gällande budskapet och de fysiska aspekterna, vilket gör att arbetet räknas som en flerspråkig textenhet i stället för flera.

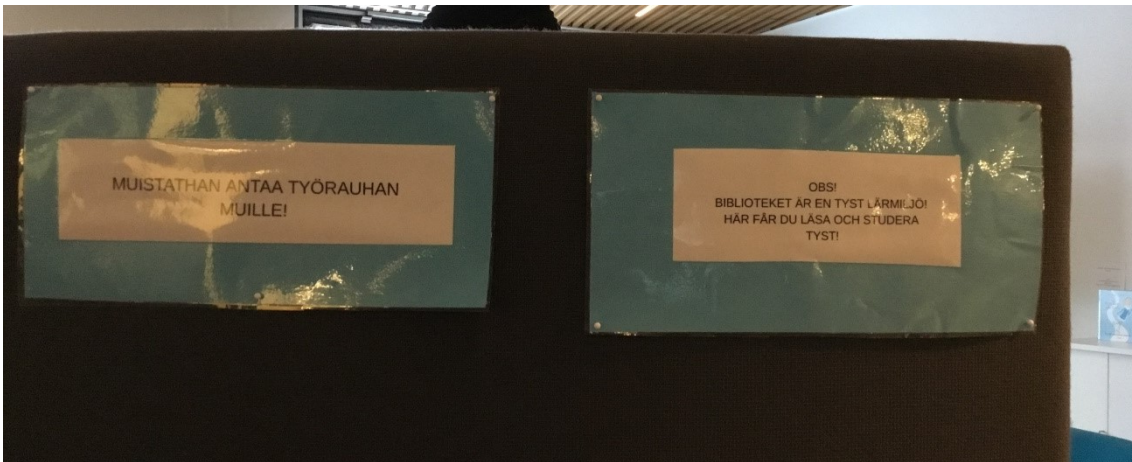

Bild 1. Ett exempel på två skilda skyltar som räknas som en textenhet.

Bild 2. Ett exempel på en flerspråkig textenhet som består av flera fysiska delar

En enskild text som tillsammans med liknande texter bildar en helhet kallas i avhandlingen för en *textkomponent*. De olika enskilda textkomponenterna bidrar till en större helhet, som bildar en textenhet. Benämningen textkomponent används endast i

sådana fall där liknande typ av texter förekommer frekvent och stilen i dem är konsekvent. Det står till exempel "Trappa / Porras" på alla dörrar som leder till trapphus. Texter på dörrar (se bild 3) är ett exempel på textkomponenter som bidrar till en textenhet: dörrtexter. Även några elevarbeten är textkomponenter som tillsammans bildar en textenhet, även om formen i handskrivna texter varierar. Temat binder textkomponenterna ihop. Eleverna har tillverkat en textenhet om barnens rättigheter (se bild 4) där de olika rättigheterna är presenterade skilt i flera textkomponenter.

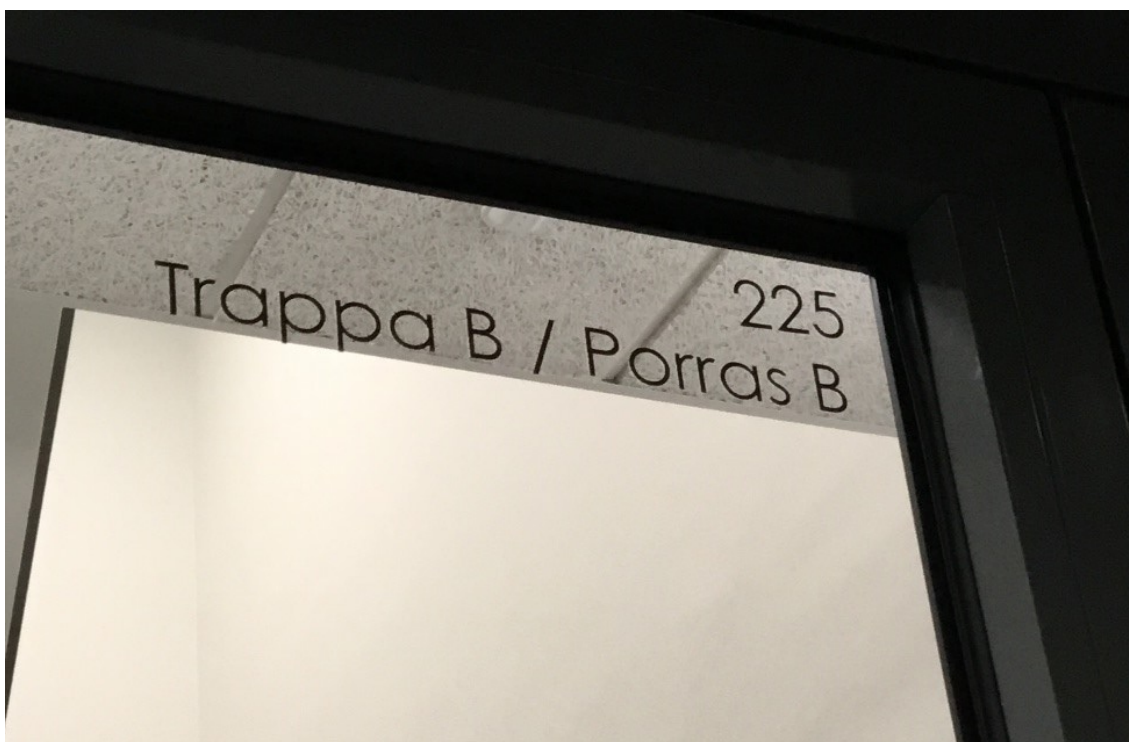

Bild 3. Ett exempel på en textkomponent som det finns flera av med samma text.

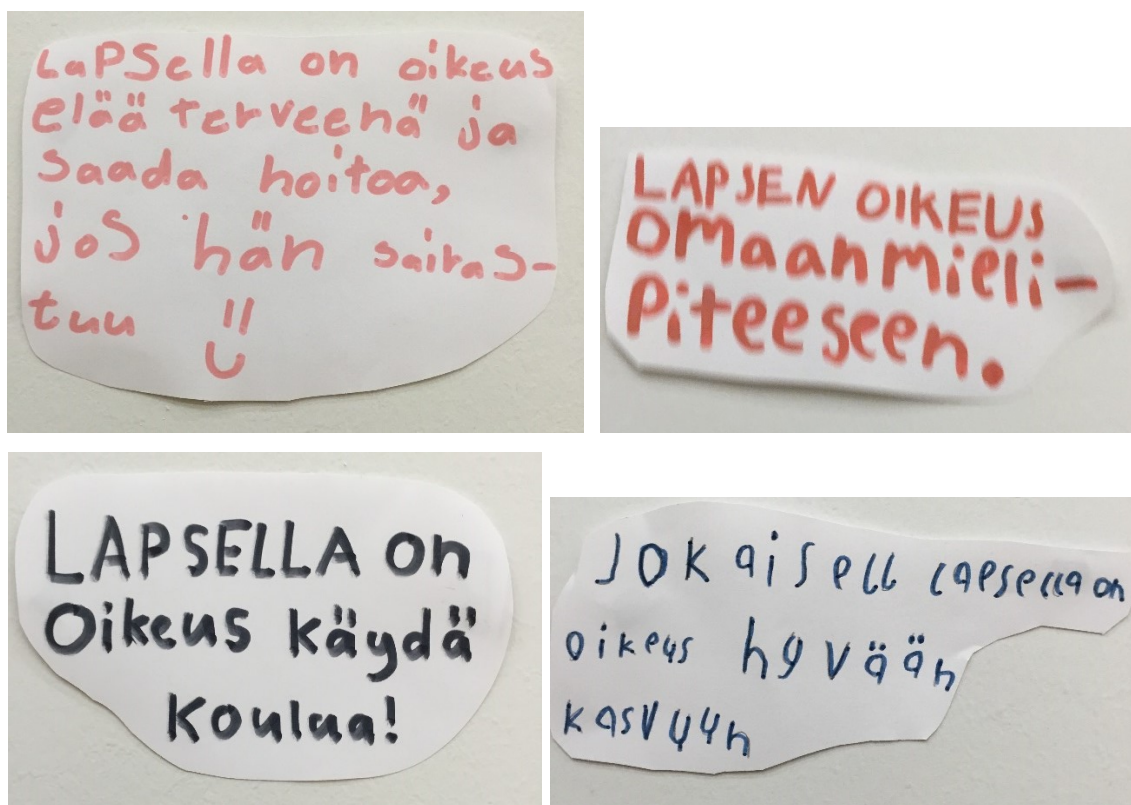

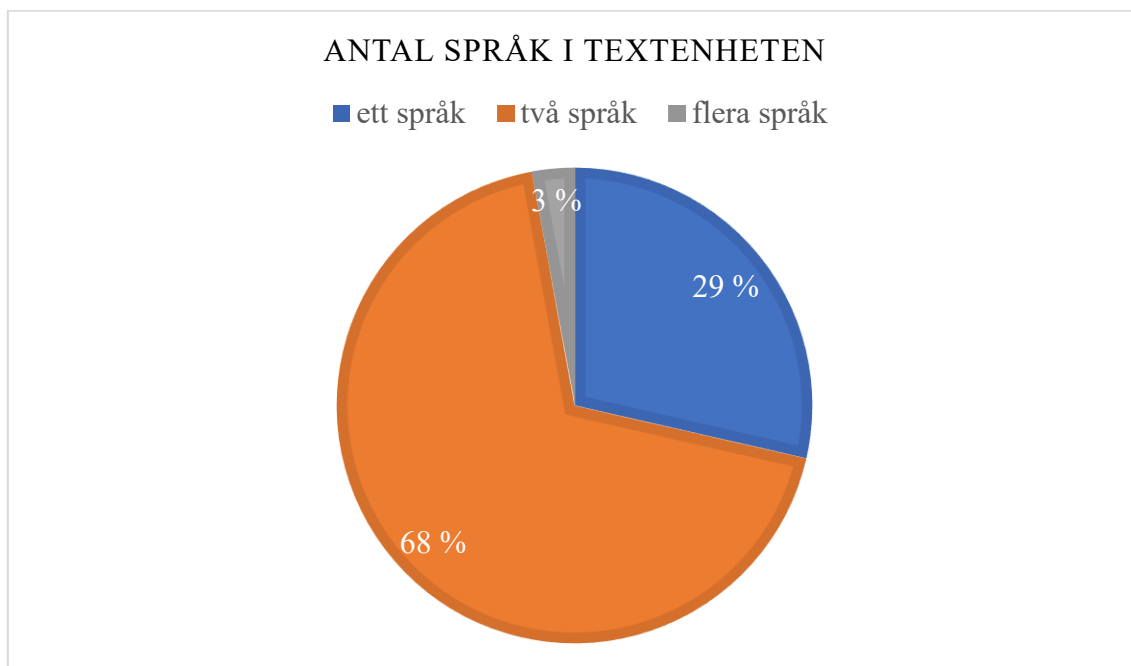
Bild 4. Textkomponenter som bidrar till en textenhet

Textenheterna och språken i dem kan kategoriseras på flera sätt. Finska och svenska är skolans undervisnings- och verksamhetsspråk och nämns därför skilt i avhandlingen. De också utgör majoriteten av alla språk i avhandlingen. I materialet förekommer inga en- eller tvåspråkiga skyltar med andra språkkombinationer än finska och svenska, vilket innebär att andra språk endast syns i kategorien ”flerspråkiga textenheter”

1.2.2 Språken i textenheterna

I materialet finns det i sammanlagd representerade 35 olika textenheter som består av en eller flera textkomponenter. Av dessa textenheter är 10 enspråkiga, 24 tvåspråkiga och en flerspråkig. De enspråkiga textenheterna har antingen finska eller svenska som språk, medan de tvåspråkiga textenheterna är skrivna på både svenska och finska. Den flerspråkiga textenheten har minst tio olika hälsningar på olika språk (se bild 2). Figur 1 illustrerar hur språken fördelas i det insamlade materialet.

Figur 1. Antalet språk i textenheten.

De tvåspråkiga textenheterna med svenska och finska förekommer mest (68 %), medan flerspråkiga textenheter utgör 3 % av textenheterna. Enspråkiga textenheter på antingen svenska eller finska utgör en knapp tredjedel med 29 % av alla textenheter. Av de 10 enspråkiga textenheterna är sju skrivna på svenska och tre på finska.

I de tvåspråkiga textenheterna varierar ordningen i vilken texten på finska respektive svenska förekommer. Av de 24 tvåspråkiga textenheterna är 10 skrivna först på finska och sedan på svenska. 23 är skrivna först på svenska och sedan på finska. En av textenheterna har en text först på finska och sedan på svenska och byter sedan så budskapet ges på svenska och sedan på finska (se bild 5). Textenheten beskriver hyllplatser för vissa typer av böcker. På textenheten står det TIETOKIRJAT FAKTABÖCKER DJURBÖCKER ELÄINKIRJAT i den ordningen uppifrån ner.

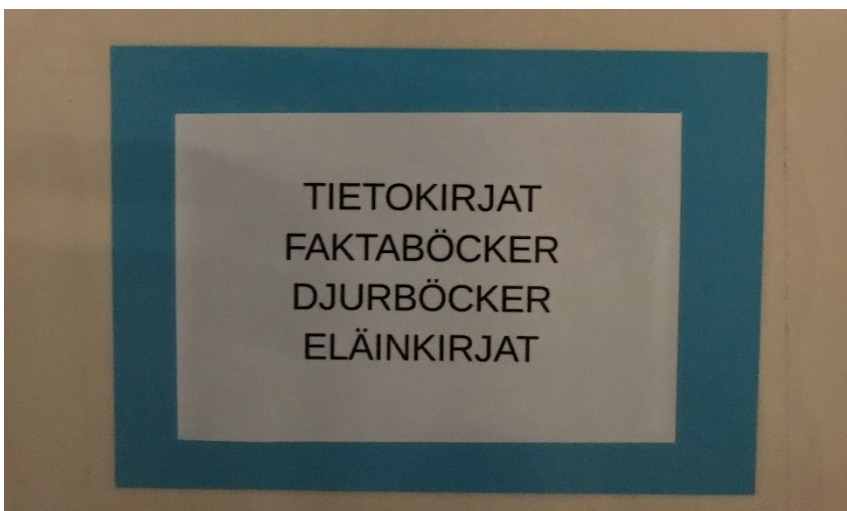

Bild 5. En textenhet med byte i ordning för språken

Ifall en eller flera komponenter som bildar en textenhet avviker från normen i textenheten diskuteras de skilt i samband med kvalitativ analys av materialet. En avvikelse kan vara en annan disposition, font eller ändrad ordning på de olika språken i textenheten. Så länge den avvikande komponenten fyller sin funktion i textenheten oavsett ändrad form räknas den med. Till exempel elevarbeten kan ha stor variation i form men bilda en gemensam textenhet (se bild 4).

1.3 Metod

Avhandlingen är ett fallstudie, vilket innebär att flera variabler hos ett forskningsobjekt studeras för att förstå eller förklara ett fenomen (Ejvegård 2009: 36). Fenomenet i denna avhandling är en skola med språkbad på båda inhemska språken och inga klasser med enspråkigt skolspråkig undervisning. Materialet, som består av fotograferade texter, har samlats med hjälp av skolans elever och analyseras både kvalitativt och kvantitativt. Kvalitativt analyseras syftet med texterna kopplat med kontexten och formen medan kvantitativt analyseras hur frekvent olika språk framkommer i materialet. Den kvalitativa innehållsanalysen hade en induktiv ansats, där kategorier bestäms utifrån det insamlade materialet i stället för att följa en förhandsbestämd struktur. Detta tillåter en analys som

mer specifikt beskriver det aktuella fenomenet och vad som är typiskt för skollandskapet i fråga.

Eftersom det i materialet förekommer dels endast ett exempel av en textkomponent som är en del av en större textenhet, dels flera textkomponenter som tillhör samma textenhet har analysen grundats på att dela fotograferade texter i textenheter och presentera antalet textenheter i stället för att analysera alla fotograferade texter skilt. Ifall fotografier skulle analyseras skilt skulle resultatet förvrängas på grund av ojämnt antal bilder på textkomponenter i textenheten. Som ett praktisknära exempel har eleverna endast fotograferat en dörrtext även om det finns flera jämfört med att de har inkluderat alla textkomponenter i vissa elevarbeten.

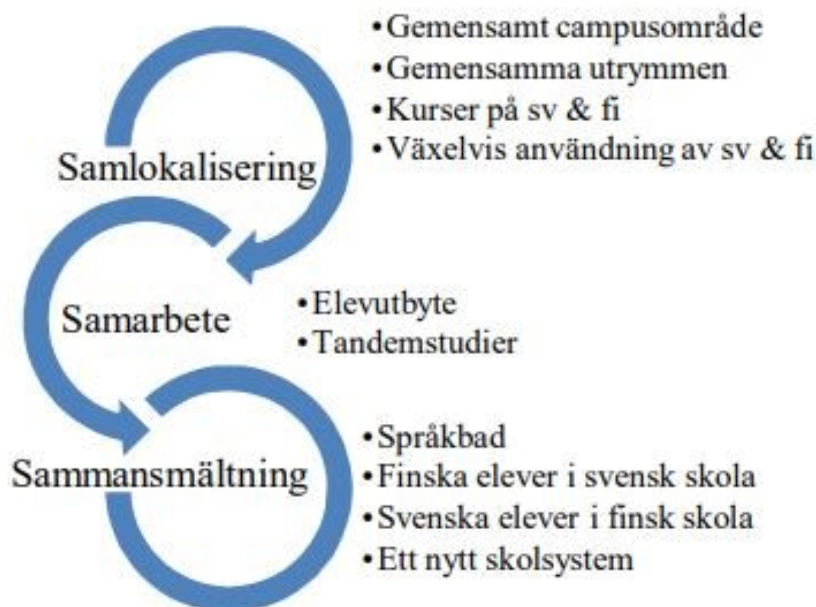
Visuella metoder i undersökningar har blivit mer populära. Samtidigt har den visuella miljön fått mer fokus i skolmiljön (Laihonen & Zsábo 2017). Pakarinen (2020) använder sig av begreppet *skollandskap* i fråga om visuella språkliga miljöer i skolor. Även i denna avhandling följs Pakarinens begreppsanvändning och den språkliga miljön i skolan kallas för ett skollandskap. (Pakarinen 2020: 60–61) Pakarinen hävdar att skollandskapet synliggör *språkpolityn* i skolan. Detta betyder att de språk som får synas i skolan är också dem som värderas där. Laihonen och Zsábo (2017) lyfter fram perspektivet om att skollandskapet sätter upp språkideologier och representerar språkens ställning lokalt. Med detta som bakgrund ger avhandlingen en insikt i hur svenska, finska och tvåspråkighet värderas i staden och Språkbads skolan.

Analysen är en tolkning av materialet mot en teoretisk grund om skollandskap och tvåspråkiga lärmiljöer. Laihonen & Zsábo (2017) skriver om användning av en ”insider angle” som komplettering till fotografiematerial ur skollandskapet. Detta innebär att diskutera skollandskapet med en som har erfarenhet av vardagen i det aktuella skollandskapet och vetskap om motiveringarna bakom texterna och språken i dem. (Laihonen & Zsábo 2017) I denna avhandling skulle en insider angle ha gett ett mervärde för analysen, men den utelämnades av praktiska och tidsmässiga skäl. I stället analyseras fotografiematerialet ur olika synvinklar.

2 TVÅSPRÅKIGA SKOLMILJÖER

År 2019 fanns det sammanlagt 2343 grundskolor i Finland. Av dessa erbjuder 231 skolor svenskspråkig grundläggande utbildning (Utbildningsstyrelsen 2021). Under den senaste tiden har tvåspråkiga skolor och samlokalisering fått synlighet i medier (jfr. Karjalainen & Pilke 2012). I detta kapitel redogörs det för språken i språkbadsprogrammet och andra typer av samlokaliserade skolor i den svenskspråkiga Österbotten.

Figur 2. 'Tvåspråkig skola' som samlokalisering, samarbete och sammansmältning (Karjalainen & Pilke 2012: 63)

Tvåspråkig skola är ett brett begrepp. I figur 2 tar Karjalainen och Pilke upp de olika nivåerna av samarbete. I avsnitt 2.2 betraktas samlokaliserade skolor varav Campus Lykeion även har samarbete i form av tandemstudier. Figuren illustrerar skillnaden med ett samarbete som är så tät att det kallas för sammansmältning. Språkbad är ett exempel av en skola där tvåspråkighet är en fast del av verksamheten.

2.1 Språkbud i Finland

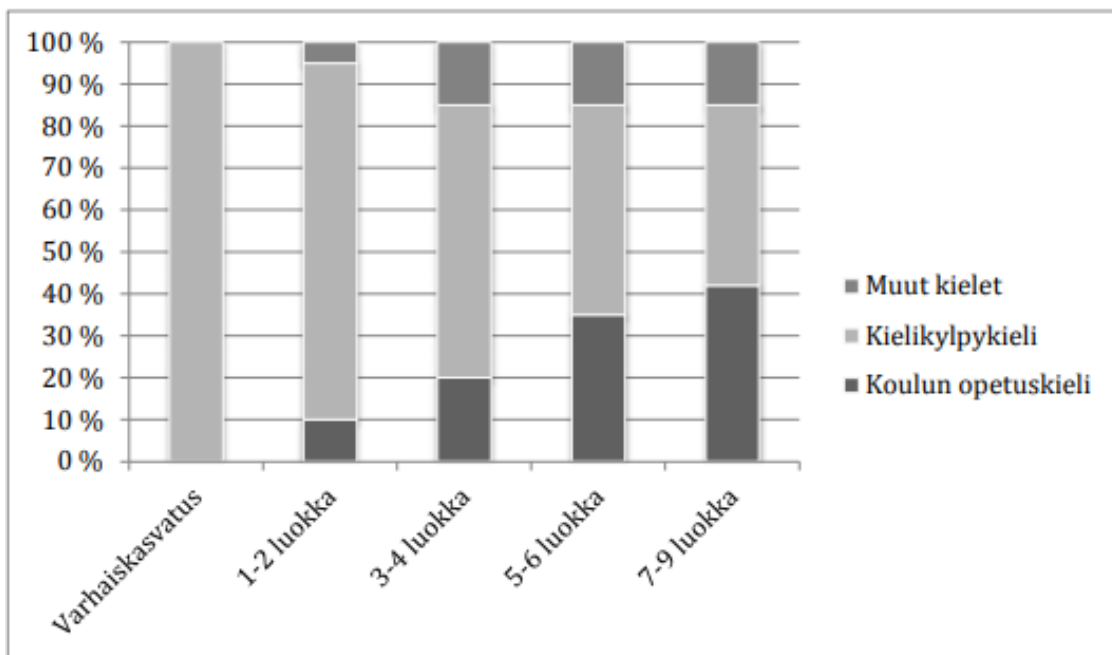
Finland har två nationalspråk: finska och svenska. Nationalspråken har i princip jämlik ställning i Finland då det gäller kontakt med myndigheterna och statens offentliga tjänster. Trots det här finns det skäl att förbättra kunskaperna i det andra inhemska språket både hos den finskspråkiga majoriteten och bland den svenskspråkiga befolkningen. I nationalspråksstrategin från 2012 lyfts särskilt de finskspråkigas försämrade kunskaper i svenska språket upp. Den försämrade nivån anses grunda sig på att det blev frivilligt att skriva det andra inhemska språket i studentskrivningarna år 2004. Detta ledde till att allt färre valde att satsa på sina studier i svenska i gymnasiet. (Statsrådet 2012: 32)

I nationalspråksstrategin från 2012, under Jyrki Katainens regering, togs språkbud upp som ett viktigt sätt att nå utmärkta kunskaper i nationalspråken finska och svenska (Statsrådet 2012: 35–37). Det erbjuds tidigt fullständigt språkbud på svenska i 112 skolor i 23 kommuner främst på kustområdena i Finland. (Åbo Akademi 2021) Tidigt fullständigt språkbud på finska erbjuds i en skola i Finland (Språkbudsskolan 2021). Efterfrågan på språkbud är större än utbudet, framkommer det i nationalspråksstrategin från 2012. Statsminister Sanna Marins regering förbereder för en ny nationalspråksstrategi under år 2021 (Statsrådet 2021).

Språkbud är ett undervisningsprogram som först lanserades i Kanada år 1965 (Baker 2001: 182). Programmet planerades för barn som pratar omgivningens majoritetsspråk som modersmål, i Kanada för engelskspråkiga barn vars föräldrar ville att barnen skulle lära sig god franska som är ett minoritetsspråk i omgivningen. Intresset för språkbud i Finland väcktes först i Vasa, där man märkte att minoritetsspråkiga barn lär sig majoritetsspråket finska lättare än majoritetsspråkiga barn lär sig minoritetsspråket svenska. (Laurén 2000: 81.) Med några ändringar till Kanadas modell gällande programmets struktur började språkbudsprogrammet i Vasa 1987.

I Finland tillämpas det oftast så kallat tidigt fullständigt språkbud som börjar när barnet är tre till sex år gammalt och fortsätter genom hela grundskolan. Elevernas andraspråk är i språkbud såväl mål som medel i inläring av skolämnen (Utbildningsstyrelsen 2014: 89–90). I början av språkbudsprogrammet i daghemmet sker i princip all verksamhet på språkbudsspråket. Undervisning på modersmålet finska i svenskt språkbud i Finland inleds redan i årskurs ett (Buss & Mård 1999: 14–15). Som också synliggörs i figur 3 ökar undervisningen på modersmålet i språkbud gradvis så att i slutet av grundskolan ges ungefär hälften av undervisningen på språkbudsspråket (Bergroth 2015: 4). Figur 3 visar också hur flera språk kommer upp i det finländska språkbudsprogrammet som har som mål att göra eleverna flerspråkiga (Buss & Mård 1999: 14 – 15).

Figur 3. Språkens indelning under språkbudsprogrammet i Finland (Bergroth 2015: 7)

I den nationella läroplanen konstaterar man att i undervisning på två språk, som också språkbud faller i, ska man skapa ”autentiska språkmiljöer” för eleverna. Dessa autentiska situationer att använda språkbudsspråket synliggör språkets status också utanför skolans väggar. Motivation för andraspråksinläring ökar när eleverna lär sig respektera både sitt språkbudsspråk och modersmål som en del av kulturen och omgivningen (Buss & Mård 1999: 12.).

2.2 Två- eller flerspråkiga skolmiljöer i svenskspråkiga Österbotten

I Vasa har det svenskspråkiga Vasa gymnasium och finskspråkiga Vaasan lyseon lukio har delat skollokal sedan januari 2012. Det gemensamma campuset kallas för Campus Lykeion, och det var den första samlokaliseringen av två gymnasier med olika språk. Gymnasierna har skilda administrationer. (Vasa gymnasium 2021) Att dela fastighet med en annan skola öppnar nya möjligheter till samarbete mellan skolgränserna. När skolorna dessutom har olika verksamhetsspråk utvidgas möjligheterna att erbjuda mer meningsfulla situationer till andraspråksinläring.

Pilke och Vik (2013) kartlade hur två språk fungerar under samma tak i Vasa. Tre personer från Vasa universitet betraktade både det visuella och det auditiva lingvistiska landskapet i Campus Lykeion under en dag. Skolorna har sina egna utrymmen i skilda avdelningar, där det framkom både en-, två- och flerspråkiga texter i varierande stil i respektive avdelningar. Undersökningen visade att skyltar och infolappar följde tvåspråkig linje i de gemensamma utrymmena. Endast enskilda uppmaningar kunde hittas som enspråkiga. Det visade sig att språkgrupperna höll sig till sina skolspråk i tal, vilket innebär att eleverna i Vasa gymnasium talade svenska sinsemellan och eleverna i Vaasan lyseon lukio talade finska sinsemellan. I personalrummet dominerade finskan.

Även i Jakobstad har svensk- och finskspråkiga skolor samlokalisats på andra stadiet. I 2013 flyttade det finskspråkiga gymnasiet Pietarsaaren lukio till lokalet där det svenskspråkiga gymnasiet i staden, Jakobstads gymnasium, redan hade sina utrymmen. Kajander m.fl. (2014) kartlade attityder och erfarenheter om samlokaliseringen genom att be studeranden och personalen att besvara en enkät. Studiet lägger sin grund på informanternas subjektiva uppfattningar och tar reda på vad som har påverkat attityderna.

Median såsom de lokala dagstidningarna debatterade arrangemangen och många uttryckte oro över det svenska språkets ställning ifall majoritetsspråket i landet, finska, flyttar in i samma utrymmen. I enkätsvaren framkom det att de negativa debatterna

media hade påverkat en del attityder. Svaren tydde även på att det andra inhemska språket inte märktes under skoldagen eftersom utrymmen var skilda och lektions- och rasttider är olika för de två gymnasierna. (Kajander m.fl. 2014)

Positiva eller neutrala förhållningssätt förekom också. En del studeranden ansåg att det är trevligt med omväxling när man får träffa nya människor. De var besvikna över att under de några månaderna som skolorna hade funnits i samma lokal hade det inte erbjudits möjligheter för träff över språkgränsen. Det fanns en möjlighet att välja kurser över gymnasiegränserna, även om det inte ännu vid kartläggningens tid togs till vara i stora mängder. Några informanter påpekade möjligheten som ett positivt tillägg. (Kajander m.fl. 2014)

Lågstadierna Edsevö skola och Edsevön koulu har grundats samtidigt i samma skollocal i Jakobstads grannkommun Pedersöre år 1982. Det finns flera svenskspråkiga lågstudier i olika byar i kommunen, men endast ett finskspråkigt lågstadium, Edsevön koulu. Detta avspeglar kommunens språkfördelning – cirka 90% av kommunens invånare har svenska som modersmål. (Helakorpi m.fl. 2013: 54)

Samarbetet mellan de två skolorna började sporadiskt på grund av att skolorna fokuserade på att bygga upp ett verksamhetskultur. Edsevö Skola och Edsevön koulu har skilda administrationer. Dåvarande finska rektorn hade ett stort intresse för språkligt samarbete vilket bidrog till ökad grad av samarbete i fortsättningen. (Helakorpi m.fl. 2013: 54–55) Även om lokalen ursprungligen byggdes som två skilda skolor med gemensam matsal och gymnastiksal i mitten av byggnaden ändrades utrymmen i början av 90-talet genom att flytta de lägre årskurserna till ena sidan och de högre årskurserna till den andra. Således möjliggjordes fysiska möten språkgrupperna emellan i skollocalen. (Helakorpi m.fl. 2013: 55–56)

Redan från början har vårfesterna varit gemensamma. Nuförtiden ordnas alla fester förutom julfesten tillsammans med båda skolorna. Utöver detta får eleverna undervisning i teknisk slöjd, textilslöjd och gymnastik i blandade grupper där det finns elever från respektive språkgrupper. Läraren talar alltid sitt eget språk till eleverna. På grund av att

det kommer upp många nya begrepp i de praktiska ämnena, ges det ofta skriftliga instruktioner på både finska och svenska på lektionerna. (Helakorpi m.fl. 2013: 59–60)

Alla exemplen handlar om samlokalisering av två skolor med olika skolspråk. Även om det handlar om två exempelfall från olika skolstadier – gymnasier och lågstadieskolor – är den största skiljetecknande faktorn startsituationen. I Jakobstads gymnasiet och Pietarsaaren lukios fall kom de finskspråkiga in i en ursprungligen svenskspråkig miljö där det fanns en verksamhetskultur från tidigare, medan i Edsevö skolas och Edsevön koulus fall byggdes skollokalen för två helt nya skolor som byggdes upp sida vid sida.

I Jakobstad har den svensk- och finskspråkiga språkbads skolan grundats som gemensam skola år 2003. Skolorna fungerar i praktiken som en även om de administrativt är två olika skolor – de finskspråkiga eleverna i svenskt språkbad går i Kielikylypykoulu och de svenskspråkiga eleverna i finskt språkbad går i Språkbads skolan. Före samlokaliseringen av alla språkbadselever i staden har det funnits språkbadsklasser i samband med svensk- eller finskspråkiga skolor. (Språkbads skolan – Kielikylypykoulu 2021) Nuförtiden har Språkbads skolan – Kielikylypykoulu en ny skolbyggnad i bruk. Den nya skolan som togs i bruk hösten 2019 har årskurserna 0–5. Ungefär två tredjedelar av eleverna är svenskspråkiga elever i finskt språkbad och en tredjedel finskspråkiga elever i svenskt språkbad.

I den nuvarande skolan är språkgrupperna fysiskt utspridda och delar på alla utrymmen. Lärarna har alla sina egna språk som de håller fast vid både i sin undervisning och i alla elevbemötanden utöver undervisningen. Rektorn har en roll som tvåspråkig språkmodell. Klasserna har sina egna hembon där eleverna har plats för skolböckerna och där till exempel hemuppgifterna för gruppen skrivs på tuschtavlan. Grupperna använder regelbundet även andra utrymmen, såsom andra klassrum eller övriga inlärningsmiljöer i skolan.

Festerna är alla tvåspråkiga och båda språkgrupperna deltar i festerna. Under covid-19-pandemin har festerna ordnats flera och för mindre elevgrupper i stället för gemensamma fester för hela skolan. Även vid delade fester delas grupperna så att det är både grupper

från finskt språkbad och svenskt språkbad närvarande. Den enda avvikelser till regeln om tvåspråkiga fester är svenska dagen då festen hålls helt på svenska och självständighetsdagsfesten som hålls på finska. Även i dessa enspråkiga fester deltar elever från båda språkgrupperna.

3 ATT STUDERA LINGVISTISKA LANDSKAP OCH SKOLLANDSKAP

Den språkliga miljön i en kommun eller stad präglas av både språk som hörs och språk som syns i miljön. Språk som hörs kan vara diskussioner eller reklam. Språk som syns kan betraktas i form av texter eller symboler på skyltar. Växelverkan av dessa två typer av språk i miljön utgör en helhet som kallas för ett lingvistiskt landskap. Blommaert (2013) redogör för varför lingvistiska landskap är viktiga att forska. Han skriver att i studier om lingvistiska landskap betraktar man inte bara vilka språk som finns representerade över lag utan även var språken fysiskt är placerade i omgivningen och vad deras funktion är. Kontexten avgör hur texten uppfattas och hurdan roll språket ges. En väg till att analysera lingvistiska landskap är att fotografera skyltar och reklam i omgivningen och utgående från dem diskutera området lingvistiska landskap. Lingvistiska landskap kan betraktas på olika nivåer, och en av de djupaste nivåerna innefattar både analys av funktionen som olika texter har i nutiden och de sakerna i historien som har haft inverkan i nulägets form och traditioner. (Blommaert 2013: ix–xi)

3.1 Jakobstad som lingvistiskt landskap

Jakobstad ligger i svenskspråkiga Österbotten och av dess knappt 20 000 invånare är 56 % svenskspråkiga och 39 % finskspråkiga (Jakobstad 2017). Tvåspråkiga kommuner finns mest på Finlands kustområden, och Jakobstad är en av dessa kommuner med även flera tvåspråkiga grannkommuner (Kommunförbundet 2017). Tvåspråkigheten i Jakobstad är närvarande i gatubilden. Det finns ett brett urval fritidsverksamhet och olika föreningar både på svenska och finska och på andra språk.

Bild 6. En tvåspråkig vägs skylt på kommunens gräns. (Fintowns 2007)

På bild 6 finns det en skylt som står på kommunens gräns. I och med att majoriteten av invånarna i Jakobstad har svenska registrerad som sitt modersmål står namnet överst på svenska och under det på finska. Samma linje följs i alla officiella vägs skyltar i kommunen. Också företag strävar efter tvåspråkighet för att nå hela kommunens potentiella kunder oavsett om de är svensk- eller finskspråkiga. Ett exempel på företags tvåspråkiga kommunikation är gratistidningen Activity som levereras till hem i fyra olika kommuner inom området. Activity är lokala företagares gemensamma gratistidning där annonserna finns samlade och som följer en tvåspråkig linje i alla sina texter. På bild 7 finns det ett exempel ur publikationen. Alla texter står först på omgivningens majoritetsspråk svenska och sedan på finska.

Bild 7. En tvåspråkig lokal gratistidning (Activity 2013)

I övre kanten av bilden på publikationen står Jakobstad, Pedersöre, Larsmo och Nykarleby och på följande rad står samma kommuner på finska. Med större text står publikationens slogan ”Handla lokalt! Osta paikallisesti!” på båda språken efter varandra med samma princip att den svenska texten kommer först. Denna typ av tvåspråkighet är karaktäristiskt för annonsering i Jakobstad.

Ett tecken utöver det lingvistiska landskapet på att staden är stark i något språk är att det erbjuds utbildning på det ifrågavarande språket. I Jakobstad gäller detta två språk, svenska och finska. Det finns ett gymnasium i kommunen på båda inhemska språken, och år 2013 flyttade det finskspråkiga Pietarsaaren lukio till samma lokal med det svenskspråkiga Jakobstads gymnasium. Gymnasisterna kan välja kurser i båda gymnasierna, vilket förbättrar möjligheterna att hålla sig i kontakt med det andra inhemska språket (Kajander m.fl. 2014) Speciellt bra är denna möjlighet för dem som har språkbadsbakgrund och som inte har aktiv kontakt med språkbadsspråket på fritiden.

I Jakobstad finns det utöver gymnasieutbildningen många olika utbildningsprogram på svenska på yrkesskolan. Exempel på yrkesstudier i Jakobstad är merkonom, artesan eller fordonsmekaniker (Jakobstad 2018.). Liknande linjer på finska är centrerade i grannstaden Karleby. På svenska erbjuds även högskoleutbildning i Jakobstad. I Campus Allegro finns det till exempel möjlighet att studera vid Åbo Akademi, yrkeshögskolan Novia eller vid yrkeshögskolan Centria (Campus Allegro 2019.). Yrkeshögskolan Centria har utbildningslinjer på finska i Karleby. Jakobstads officiella webbplats tar inte ställning till varför utbildning inte finns på finska i Jakobstad, men det är sannolikt att det är mer kostnadseffektivt för skolor att centrera utbildningar enligt kommunens majoritetsspråk i två kommuner som ligger relativt nära varandra.

Dessa exempel på det visuella lingvistiska landskapet och utbudet av verksamhet på olika språk i Jakobstad visar att det svenska språket har en starkare position lokalt. Språkbadsprogrammet tillämpas oftast på omgivningens minoritetsspråk. I Jakobstad kan man tillämpa programmet i både svenska och finska, eftersom svenska är ett minoritetsspråk i Finland och finska är ett minoritetsspråk i Jakobstad och dess närområde

som omfattar till exempel grannkommunerna Pedersöre och Larsmo. I båda fallen stöder samhället också elevernas modersmål.

3.1 Lingvistiskt landskap i tidigare forskning

Backhaus (2007: x) problematiserar begreppet *lingvistiskt landskap* (eng. *Linguistic landscape*) på grund av att det syftar på landskap snarare än urban miljö. Den språkliga mångfalden i en urban miljö utgörs av språk som bemöts både visuellt och auditivt. I sin undersökning om språken i Tokyo i Japan tar Backhaus även upp komplexiteten i att avgränsa och kategorisera olika föremål som innehåller språk. Skylt som vardagligt begrepp kan omfatta såväl vägskyltar som privata reklamskyltar, vilket ger skäl för en mer detaljerad beskrivning om de analyserade objekten och deras avgränsning och kategorisering. (Backhaus 2007: x) I studier om lingvistiska landskap i städer är skyltarna ofta även fysiskt åtskiljande sinsemellan och betraktas därför olika. (Backhaus 2007: 1) Även i skolmiljön skiljer de olika typerna av textenheter sig åt i utseende.

Typiskt har forskning kring lingvistiska landskap sökt svar på frågor om vem har skapat det lingvistiska landskapet, vem är målgruppen för lingvistiska landskapet i fråga och framtiden och förändringar av lingvistiska landskap. (Backhaus 2007: 57–60) I denna avhandling används dessa frågor använts som grund för diskussionen för tolkningen av materialet. Jag behandlar skolans språkliga praxis genom att beskriva användning av svenska och finska i skolans kommunikation med hemmen i till exempel affischer samt material som finns i skolan och är avsedd för eleverna.

3.2 Skollandskap i tidigare forskning

Pakarinen (2020) har undersökt språken i språkbadsklassrum och skolans korridorer. Hennes avhandling jämför svenskt språkbad i Finland och iriskt språkbad på Irland. Materialet i avhandlingen består av bilder tagna i skolorna och intervjuer gjorda med elever i språkbad. Avhandlingens metodologiska grund ligger på en kritisk diskursanalys.

Pakarins avhandling visar att det är typiskt att språkbadspråket syns i och i närheten av språkbadsklassrum. I övrigt följer skolans språkliga miljö majoritetsspråklig linje. I denna avhandling skiljer utgångspunkten från Pakarins material på grund av att hela skolan har språkbad och språkbadet finns både på elevens modersmål och språkbadspråk.

Pakarins (2020) avhandling kartlägger både språkens ställning språkpolitiskt och elevernas språkliga identitet. I Finland förblir språkbadspråket relativt osynlig i skolmiljön, medan på Irland är det även skolans administrativa språk. Uppmaningar att använda språkbadspråket iriska hittas även i korridorer och många texter har modifierats från enspråkiga till tvåspråkiga för att inkludera språkbadspråket. Detta tyder på att på Irland ses språkbadet som ett starkare sätt att främja minoritetsspråket språkpolitiskt än i Finland.

I de två finländska skolorna i Pakarins (2020) avhandling fanns det både reguljärundervisning på majoritetsspråket finska och svenskt språkbad. Språkbadet syntes inte i de allmänna utrymmen i skolan, vilket gav ett intryck om att det svenska språket var begränsat till språkbadseleverna och fysiskt i språkbadsklassrummen. Skollandskapet upprätthöll den allmänna språkliga miljön i Finland, där svenska ”förblir ett minoritetsspråk”. (Pakarinen 2020: 193)

Hammett (2020) undersökte språken i elevernas vardag och sökte svar till frågan om gymnasisterna hade språkliga affordanser i sin vardag. En affordans är samspelet av en aktiv handling, med andra ord är gymnasisten aktiv i situationen, en iakttagelse av språket och en tolkning av det språkliga (Hammett 2020: 54). Hon bad gymnasister att fotografera i situationer där de tänkte på det svenska språket antingen i skriftform eller i talad form. Även övriga saker som gymnasister associerade med det svenska språket skulle beaktas och fotograferas.

Gymnasisterna tog minst fyra bilder per dag under en viss tid både i skolan och på sin fritid. Bilderna skickades till Hammett via en telefonapplikation. Med elever som aktörer i insamlingen av fotografiematerialet är fördelen att de fotograferade textenheterna är

sådana som eleverna märker. Således får avhandlingen ett mervärde av att texternas synlighet för språkinlärarna kommer naturligt fram. Resultaten i Hammetts undersökning indikerade att gymnasisterna hade flera affordanser i sin vardag. De mötte språket i sina aktiviteter, uppmärksammade det och gjorde tolkningar. Språket var närvarande i bland annat bussar, skyltar, på hobbyer och på staden.

4 ANALYS AV FOTOGRAFIEMATERIALET

I kapitel 4 kommer det insamlade materialet att analyseras. Det redogörs för de olika språkens andel och antalet en- två- eller flerspråkiga texter. Sedan i avsnitt 4.3 diskuteras visuella aspekter gällande textens form, funktion och målgrupp kvalitativt.

4.1 Enspråkiga textenheter

De enspråkiga textenheterna består av antingen finsk- eller svenskspråkiga texter. I materialet behandlas det 10 enspråkiga textenheter. 7 av dessa var svenska. En svenskspråkig affisch ”Hoppa med!” avsedd för eleverna, en instruktion för återvinning till lärare och övrig personal, kontaktuppgifter för eftermiddags- och morgonverksamhetspersonalen avsedd för vårdnadshavare, ett veckoprogram för förskolan och vårdnadshavarna samt tre elevarbeten avsedda för andra elever i skolan. Enspråkigt finskspråkiga textenheter fanns i sammanlagt tre, varav en innehade trivselregler för eftermiddags- och morgonverksamheten och två var elevarbeten.

De enspråkiga elevarbetena har en tydlig avsikt att fungera som synliggörande faktorer i elevernas andraspråksinläring. De andra enspråkiga textenheterna däremot är mer splittriga i sina funktioner. Till exempel trivselreglerna introduceras vanligtvis av en vuxen och därför är det logiskt att de är skrivna på ett språk – det språket som den ansvariga vuxen använder i sitt arbete. Informationen för vårdnadshavarna ges på deras modersmål svenska när det gäller elever i finskt språkbad.

Alla enspråkiga textenheter förutom affischen och elevarbeten fanns i vindfången intill skolan, eftermiddags- och morgonverksamhet och förskolan. De har sina målgrupper och läses antagligen inte av personer som inte hör till målgruppen i fråga. De tvåspråkiga textenheterna däremot når en mer obestämd grupp av människor (se avsnitt 4.2).

4.2 Tvåspråkiga textenheter

Av de 24 tvåspråkiga textenheterna har 11 texten först på finska och 13 på svenska. Av de tvåspråkiga texterna där finska förekommer först har alla förutom en lika stor text på båda språken. Den ena med olika fontstorlekar behandlas även på bild 1. Där beror skillnaden i textstorleken på att budskapet uttrycks på olika sätt på finska och svenska. På finska står det ”Muistathan antaa työrauhan muille!” (sv: Du kommer väl ihåg att ge andra arbetsro!) medan den svenska motsvarigheten är ”Obs! Biblioteket är en tyst lärmiljö! Här får du läsa och studera tyst!”. Här är önskan om tyst vistelse uttryckt med helt olika ordval vilket gör att den kortare uppmaningen på finska ryms med större font än den svenskspråkiga.

Formen på bild 1 kan diskuteras på flera sätt: dels är den fysiska formen varit en bestämmande faktor, men dels har textens innehåll haft en inverkan på vad som ryms med. Ifall texterna skulle ha motsvarat varandra mer ordagrant kunde fontstorleken ha hållits samma på både den finskspråkiga och den svenskspråkiga delen eftersom den svenska texten skulle ha varit kortare än den är.

Textstorleken i de flesta tvåspråkiga texterna är densamma på båda språken. I några fall används mer tecken för att uttrycka budskap på ett språk. I dessa fall kan formen diskuteras på flera nivåer. Form som uttryck kan syfta på att fysiska textenheten, till exempel skylten eller affischen, är lika stor på båda språken. Den kan även syfta på att fonten är lika stor på båda språken. I vissa fall har skyltens storlek utgjord gränsen för fontstorleken, som har anpassats enligt de fysiska begränsningarna.

Av de 13 textenheterna med svenska texten före den finska hade en textenhet texten på svenska med större font (se bild 8). Här verkar det att instruktionerna för handtvätt finns i likadan form som en serie av bilder och bildtexter. Även bilderna är minskade på finska, vilket beror på att materialet är utgivet av ett företag som har sin logo i nedra hörnet av textenheten.

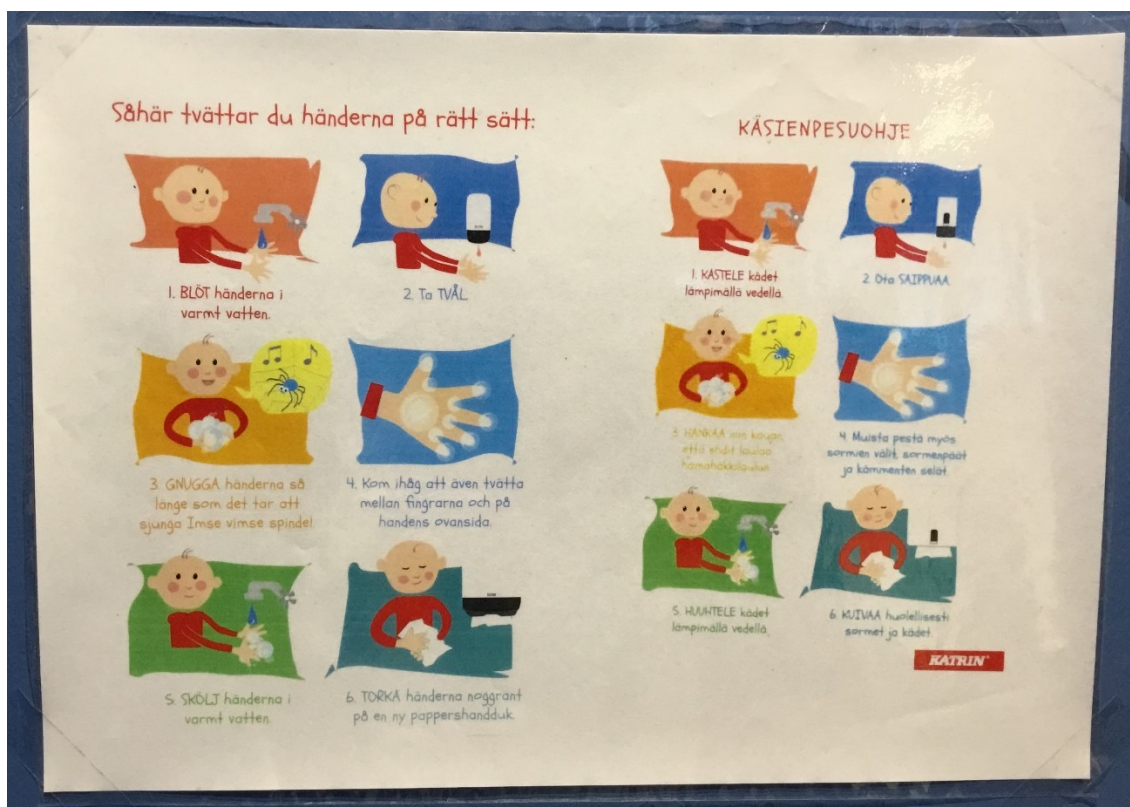

Bild 8. En tvåspråkig textenhet (sv-fi) där den svenska texten är större.

Det är oklart i materialet om dessa instruktioner är sammanställt av skolans personal. Det är möjligt att logon har redigerats bort från den svenska serien men inte den finska, möjligen för att få med tillverkaren av materialet, dvs. källan. Det är antagligen skälet även om materialet fick som tvåspråkigt av utgivaren.

I bild 8 är rubriken skriven på olika sätt på de olika språken. På svenska är texten skriven som en hel mening med små bokstäver: "Så här tvättar du händerna rätt". På finska står rubriken med versaler: "KÄSIENPESUOHJE". Funktionen med texten på de båda inhemska språken är den samma och uppfylls trots olikheter i formen.

I de tvåspråkiga textenheterna värderas funktionen mer än formen, med andra ord lägger man i texterna mer vikt på att budskapet kommer fram på båda språken än på att det är uttryckt identiskt på båda språken. I tabell 1 illustreras hur många tvåspråkiga textenheter som har ordagranna översättningar och hur många som uttrycker ett budskap på två olika

sätt. Det redogörs skilt sätt att uttrycka budskap i textenheterna där texterna står först på finska (fi-sv) och i textenheterna där budskapet anges först på svenska (sv-fi).

	fi-sv	sv-fi
Ordagrann översättning	6	8
Olika uttryck	5	5

Tabell 1. Skrivsättet på de två språken i tvåspråkiga textenheter

Speciellt officiella anslag följde noggrant likadan formulering på båda språken. Däremot texter som har formats av lärare och läses av eleverna följde en mer kreativ linje i sina uttryck (se bild 9, 10 och 11). I skolans tysta lärmiljöer finns det flera olika uppmaningar till att vistas tyst i utrymmet. Orsaken till detta kan vara att erbjuda elever alternativa sätt att framföra samma sak och undvika att översätta språkbadsspråken.

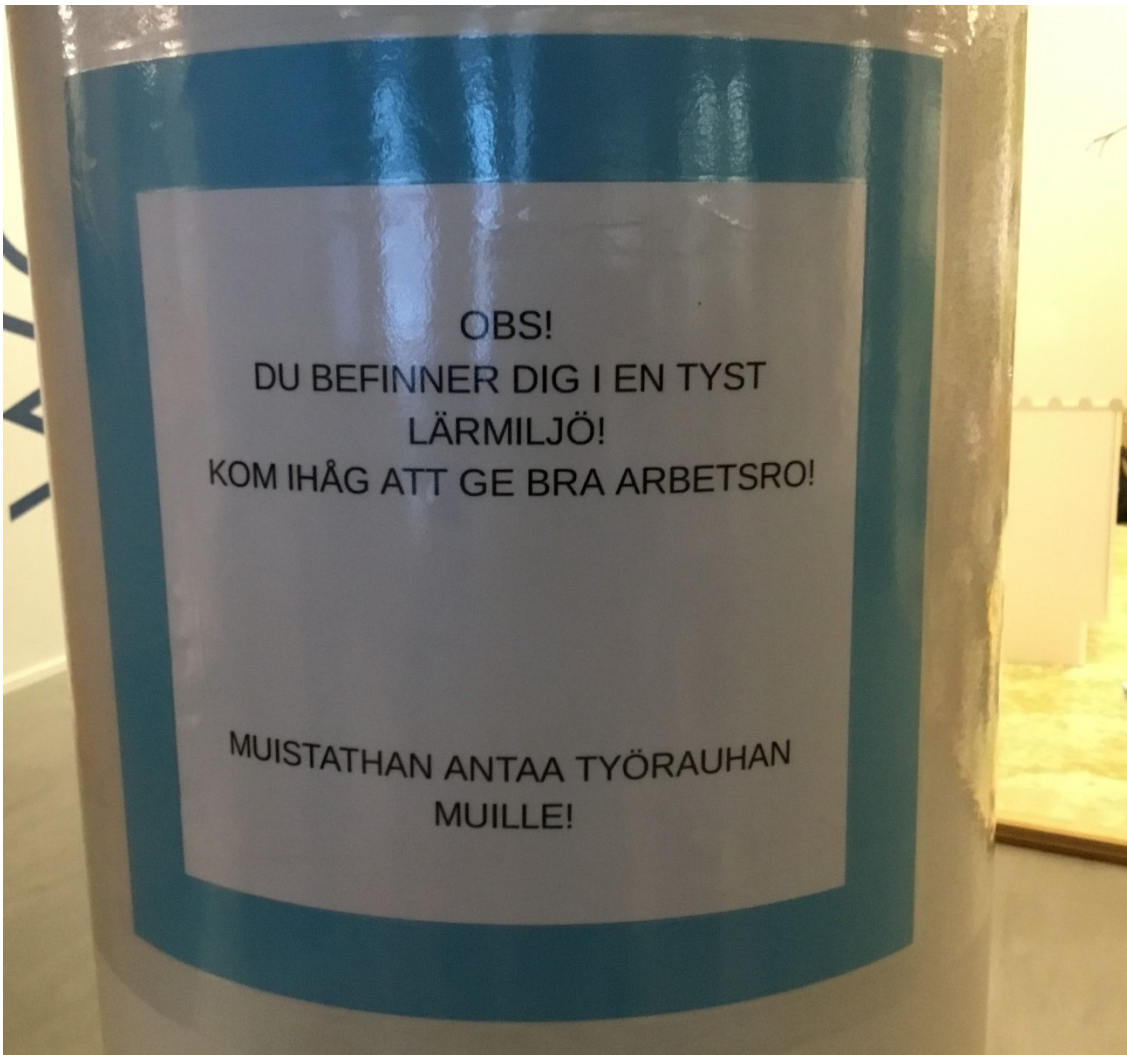

Bild 9. En tvåspråkig textenhet (sv-fi) där budskapet formuleras olika

På bild 9 står det "Obs! Du befinner dig i en tyst lärmiljö! Kom ihåg att ge bra arbetsro!" medan den finska uppmaningen är "Muistathan antaa työrauhan muille!" (sv: Du kommer väl ihåg att ge arbetsro till andra!). På finska utelämnas påpekandet av den tysta lärmiljön samt definitionen *bra* arbetsro. Båda texterna uppfyller sin funktion trots olika formuleringar.

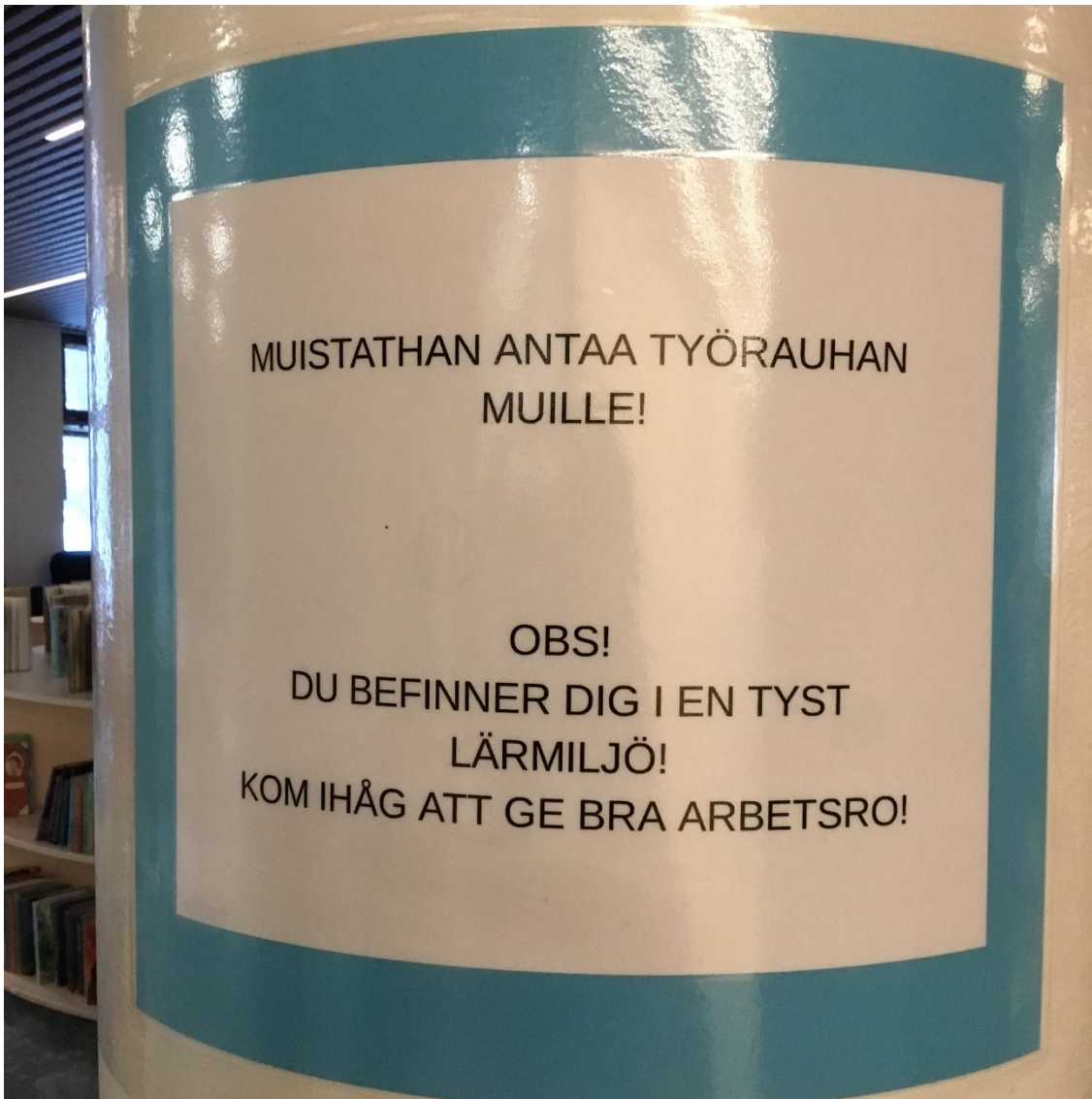

Bild 10. En tvåspråkig textenhet (fi-sv) där budskapet formuleras olika

På bild 10 är texterna samma som på bild 9 men de förekommer i motsatt ordning. På bild 9 stod den svenska texten före, men på bild 10 står den efter den finska texten. Bytet av språken ordning kan avses vara avsiktligt.

På bild 11 står det ”Obs! Biblioteket är en tyst lärmiljö! Här får du läsa och studera tyst!” medan den finska texten är mer kortfattat: ”Huom! Olet hiljaisessa oppimisympäristössä!” På den finska texten har det lämnats bort delen om vad man får göra i biblioteket och hur man ska förhandla där.

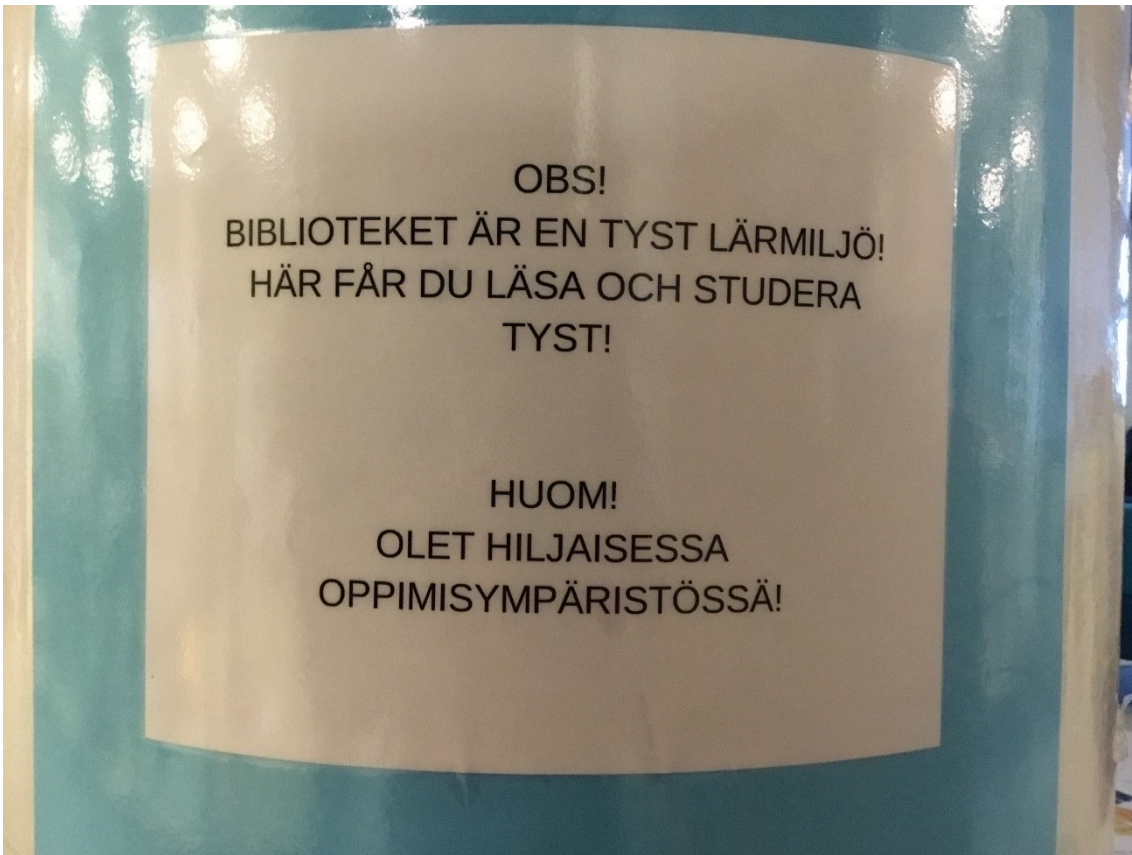

Bild 11. En tvåspråkig textenhet (sv-fi) där budskapet formuleras olika

Av de tre bilderna med olika sätt att uttrycka önskan om tyst vistelse har två (bild 9 och bild 10) samma texter sinsemellan men i omvänd ordning. Eftersom den fysiska formen på textenheterna är likadan kan man anta att de har skapats vid samma tidpunkt. På grund av omvänd ordning på precis samma texter på olika textenheter kan man dra slutsatsen att skolan har medvetet valt att framföra språken lika mycket utan att lyfta någotdera språk upp som "första språket" i skolan.

Samma fenomen om omvända språk upprepas även i material som har vuxna som målgrupp. Personalen, föräldrarna och övriga besökare ser textenheterna genast när de kommer in i byggnaden. I vindfångarna finns det påminnelser att använda munskydd inne i skollokalen (bild 12 och bild 13). Textenheterna finns skrivna på båda språken, den ena fi-sv och den andra sv-fi. Dessa textenheter är skapade av skolans personal och präglar därefter värderingarna och ställningen av de två språken i skolan.

Texter som har både finsk- och svenskspråkiga elever eller vårdnadshavare som målgrupp är skrivna på både finska och svenska. I vissa textenheter är texten först på finska och sedan på svenska, men i andra textenheter kan språken framkomma i motsatt ordning. Således kan man konstatera att vikten ligger mer på funktion än form. Funktionen i detta sammanhang är att framhäva en jämlik tvåspråkig miljö.

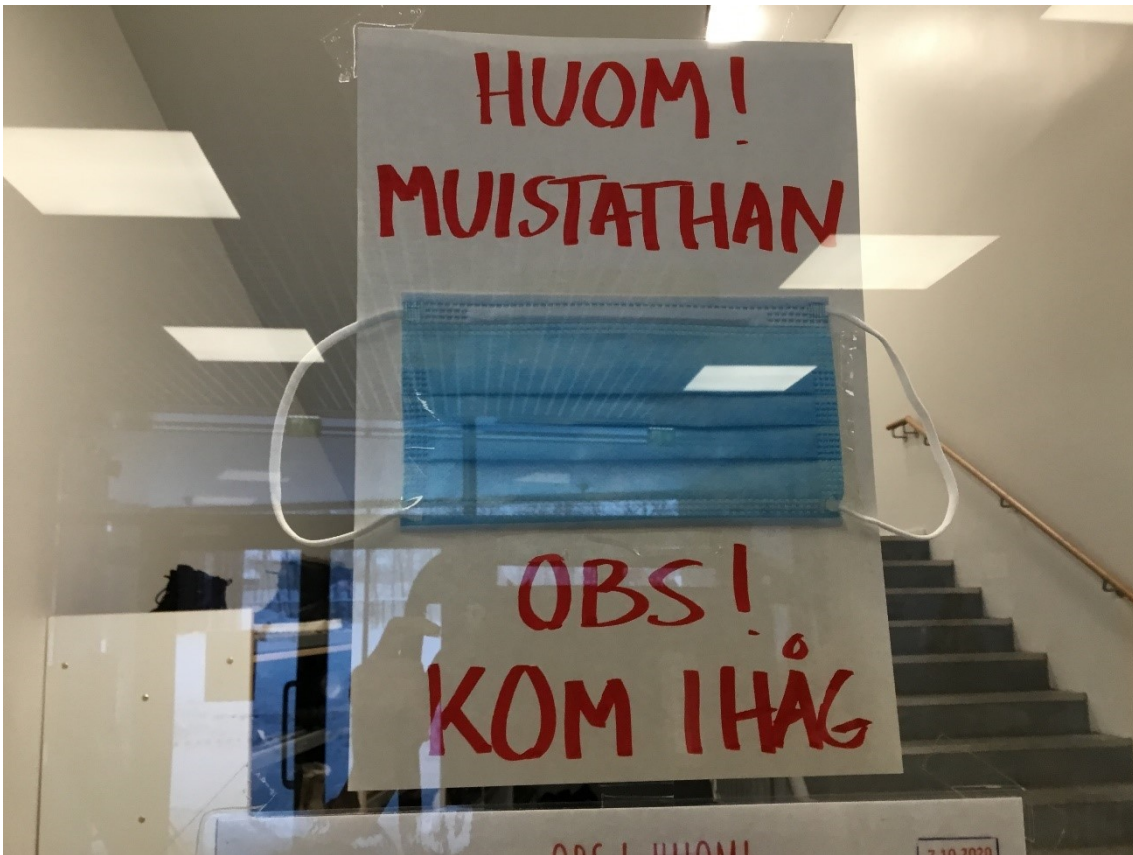

Bild 12. En tvåspråkig textenhet (fi-sv) med vuxna som målgrupp.

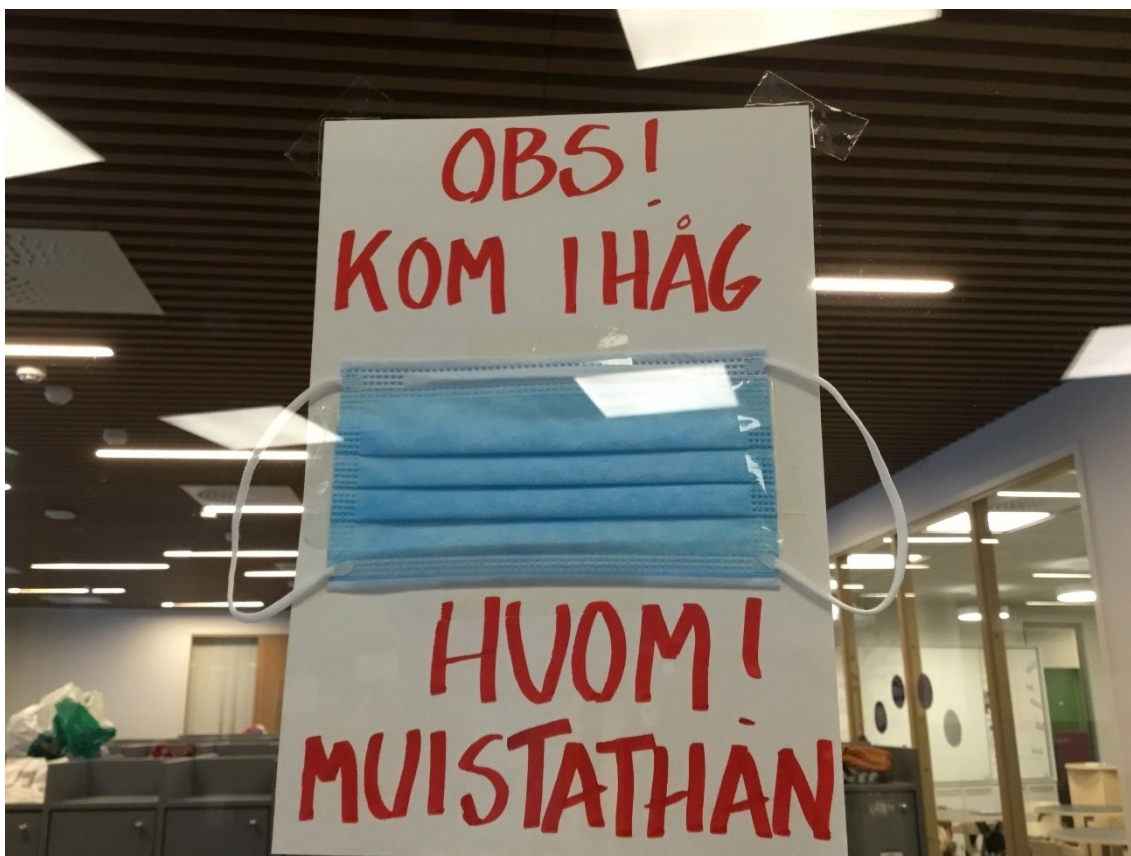

Bild 13. En tvåspråkig textenhet (sv-fi) med vuxna som målgrupp.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att texter med obestämd målgrupp syftar på jämlik användning av språken svenska och finska. Majoriteten av alla textenheterna är tvåspråkiga och i flera fall strävas det efter att ge språken lika ställning genom att variera vilket språk som förekommer först.

Det förekom inte i materialet sådana textenheter som har innehållsliga betydelser för eleverna inom något särskilt läroämne, såsom kartor som skulle bidra till innehållsliga mål i omgivningsläran. Aktuellt material för samvaron och uppförandet fanns dock i form av instruktioner för handtvätt som fanns vid de olika handtvättsstationerna eller uppmaningar för tyst arbete i skolans bibliotek och andra lärmiljöer. Dessa kan eleven förknippa som skolbundna saker, och större utbud av information som är av betydelse för eleven även utanför skolan kunde bidra till inläringen av språket. Interaktion mellan en andraspråksinlärare och material som har potential att främja andraspråksinläringen kallas för *affordans* (eng. *affords*). *Affordans* grundar sig på tanken att en språklig resurs

i omgivningen kan bidra till språkinläringen när innehållet i resursen har en betydelse för språkinläraren. (Suni 2008: 24)

I en ostrukturerad och spontan diskussion med rektorn för Språkbadsskolan – Kielikylpykoulu nämnde hon att det fästs mycket uppmärksamhet vid att framföra de två nationalspråken jämlikt i skolan. Rektorn berättade hur hon tänker även på den auditiva delen i skollandskapet i skolans verksamhet. På skolfester förbereder rektorn sitt tal noggrant så att hon talar svenska och finska lika länge. Hon säger att det gäller att ta tid på talet så att den svenska och den finska delen tar lika mycket tid. Detta är att visa respekt för tvåspråkigheten.

Rektorn nämnde vid en annan spontan diskussion om skollandskap att skollandskapet inte ännu känns ”färdigt” eftersom skolan har tagits i bruk så nyligen. Det finns enligt rektorn många aspekter att tänka på vid inredningen av en ny skola från och med hur man fysiskt kan fästa olika typer av föremål på vissa typer av väggar. Hon påpekade att lärmiljön är modern med många öppna lärmiljöer och att det kräver tid att få den i bruk på ett funktionellt sätt.

5 SLUTDISKUSSION

I denna avhandling pro gradu sökte jag svar på följande frågor:

1. Hur mycket finns finska respektive svenska i texter i skolan?
2. Vilka språk används i texter där målgruppen är personer utanför skolan (utomstående)?
3. Finns det skillnader i de fysiska textenheterna beroende på språket?

Avhandlingen har visat att skollandskapet i språkbadsskolans gemensamma utrymmen är för det mesta tvåspråkigt på svenska och finska, som även är både skolspråken och språkbadsspråken i skolan. Svenskspråkiga elever deltar i finskt språkbad och finskspråkiga elever deltar i svenskt språkbad i den gemensamma skolan. Den avsiktliga tvåspråkigheten reflekterar även kommunens lingvistiska landskap. Tvåspråkigheten i skolan syns i annonseringen som är avsedd för eleverna, vårdnadshavare och skolans personal. Skolan har som avsikt att variera vilket språk som förekommer först i textenheterna för att motarbeta dominans för någotdera språk.

Av de 24 tvåspråkiga textenheterna i materialet har 13 texten först på svenska och 11 texten först på finska. Tvåspråkiga textenheter med ordagranna översättningar fanns 14 exemplar, medan formuleringen varierade på de två språken i tio textenheter. I sammanlagt fanns det 35 textenheter i skolan.

De textenheterna som avvek från den tvåspråkiga normen är i huvudsak elevarbeten som är tillverkade och skrivna på språkbadsspråket. Arbeten på modersmålet är sällsynta. I de allmänna utrymmena kunde en textenhet klassas som flerspråkig. Den flerspråkiga textenheten bekräftar att eleverna har bekantat sig med flera olika språk som läroplanen betonar (Utbildningsstyrelsen 2014: 28) Detta tyder på att flerspråkigheten i skolan syns som extra som berikar vardagen medan finska och svenska används konsekvent för att förmedla information, speciellt när målgruppen består av vårdnadshavare eller övriga människor vars modersmål kan vara finska, svenska eller annat.

I avhandlingen framkommer det att tvåspråkigheten värderas högt och skolan strävar efter att ge de båda inhemska språken en jämlik status i skolan. Detta syns i att tvåspråkighet väljs konsekvent i texter i skolan och att tvåspråkighet är normen även om texterna på de olika språken inte ordagrant är lik varandra. Tvåspråkighet hedras även genom att ge synlighet till elevarbeten skrivna på elevernas andraspråk.

Den tredje forskningsfrågan lutade mot antagandet att det skulle ha funnits flera enspråkiga textenheter i skolan. De fysiska textenheterna hade inga skillnader på olika språk, eftersom allra flesta textenheter var i sig tvåspråkiga. De enda skillnaderna var fontstorleken i ett fall där den svenska texten var större och att det var längre texter i vissa fall där budskapet uttrycktes olika på svenska och finska. I ett sådant fall hade den finska texten större font men kortare text.

Det vore intressant att forska djupare i vilka texter eleverna lägger märke till och vilket språk de läser tvåspråkiga skyltar eller affischer på. Vidare intresserar jag mig på om språkens ordning påverkar elevens intresse att läsa texten eller vilket språk eleven läser texten på.

Även det auditiva skollandskapet skulle vara ett intressant forskningsobjekt. Eleverna rör sig i samma utrymmen med modersmålstalare av sitt språkbadsspråk. Det vore intressant att undersöka var i skolan de möter mest språkbadsspråk eller hur de upplever den språkliga miljön i sin skola, speciellt med denna avhandling som bakgrund: upplever även eleverna skollandskapet som tvåspråkigt och jämlikt?

LITTERATUR

- Activity (2013). [online]. [citerat 3.3.2021]. Tillgänglig: <https://docplayer.fi/1522550-Activity-www-activity-fi-jakobstad-pedersore-larsmo-nykarleby-pietarsaari-pedersore-luoto-uusikaarlepyy.html>
- Backhaus, Peter (2007). *Linguistic landscapes: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo.* (red. John Edwards) I: *Multilingual Matters.* Publisher: Channel View Publications nro 136 . [online]. [citerat 2.10.2020].
- Baker, Colin (2001). *Foundations of bilingual education and bilingualism.* Lund: Studentlitteratur
- Bergroth, Mari (2015). *Kotimaisten kielten kielikylpy.* Vasa: Vasa universitet.
- Bergroth, Mari (2007). Språkplanering vid en tvåspråkig yrkeshögskola. *Exemplet fackspråkligt språkbud.* I: *Acta Wasaensia* 182. Språkvetenskap 33. Universitas wasaensis
- Blommaert, Jan (2013). *Ethnography, superdiversity and linguistic landscapes. Chronicles of complexity.* Multilingual matters
- Buss, Martina & Karita Mård (1999). Ruotsin ja suomen kielen kielikylvyn kartoitus Suomen peruskouluissa lukuvuonna 1998/99. I: *Vaasan yliopiston julkaisuja. Julkaisuja ja raportteja* 46. Vasa.
- Campus Allegro (2019). *Koulutukset Campus Allegrossa.* [online]. [citerat 19.2.2019]. Tillgänglig: <https://campusallegro.fi/fi/koulutus/>
- Ejvegård, Rolf (2009). *Vetenskaplig metod.* Lund: Studentlitteratur AB

Hammett, Johanna (2020). *Användning och inläring av svenska hos finskspråkiga gymnasister i en tvåspråkig kommun: En Fallstudie om språkliga affordanser och språkattityder*. [online]. [citerat 28.11.2021]. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/69910/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202006124155.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Helakorpi, Jenni, Ida Ahlblom, Tuuli From, Michaela Pörn, Fritjof Sahlström & Anna Slotte-Lüttge (2013). *Särbo, sambo, kämppis: rektorers och lärares erfarenheter av kontakt och samarbete mellan samlokaliserade finsk- och svenskspråkiga skolor*. [pdf]. Tillgänglig: https://blogs.helsinki.fi/sprakmoten/files/2013/10/Erill%C3%A4%C3%A4n_S%C3%A4rbo-2013.pdf

Jakobstad (2018). *Studera i Jakobstad*. [online]. [citerad 3.1.2019]. Tillgänglig: <https://www.jakobstad.fi/nyinflyttade/nyinflyttade/studera-i-jakobstad/>

Kajander, Kati & Hannele Dufva, Ella Kotkavuori, Riikka Alanen (2014). *Kaksikielinen koulu? Pietarsaaren lukio ja Jakobstads gymnasium saman katon alle*. [online]. [citerat 22.11.2021]. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45208/kaksikielinen-koulu-pietarsaaren-lukio-ja-jakobstads-gymnasium-saman-katon-alle.pdf?isAllowed=y&sequence=5>

Karjalainen, Katri & Nina Pilke (2012). *Samlokalisering, samarbete eller kanske sammansmältning? Analys av begreppet 'tvåspråkig skola' i en dagstidning*. I: Nissilä, N. & N. Siponkoski (red.). *VAKKI Publications 1*. (58–69). [online]. [citerat 24.11.2021]. Tillgänglig: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/30884748/VAKKI2012_Karjalainen_Pilke-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1637684530&Signature=Sj-HdgqK1JHbWTqYnEVOODUSjSTH1XWY2sZBu7oG0~WdhsPy355RgBkb~AXko09acffYz3bXRJc5Y9NxAfLYGVX3nzefk3720A1VX2QfmonbdVkOpg2gq8EyFTDnWrKJTj8pwCzFB2xO1Q3pJnLjsuxWFLxgh8x8TmysfJzmPsQG

K0N0L1BBqU6JmXFkDUff2l~EQCe9wiT34nJ-
 TORHUhC~aIAtmMohTBN8MxU9-
 LalDUdodYEHcYc~1fMhACW9fYi~1l~Wu3lUk-
 zNwMWIf~q5TY6udXBeYPZSQ2dDRKmdkji1aki5nHIV-MQ-
 loYncR1KMXaUHMIz7Buj1NP7LQ__&Key-Pair-
 Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

Kommunförbundet (2017). Ruotsinkieliset ja kaksikieliset kunnat. [pdf]. Tillgänglig:
https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/2017-02-ruotsin-ja-kaksikieliset-kunnat_0.pdf

Laihonen, Petteri & Tamás Péter Szabó (2018). Studying the visual and material dimensions of education and learning. *Linguistics and Education*, 44, 1-3.

Laihonen, Petteri & Tamás Péter Szabó (2017). Investigating visual practices in educational settings. *Schoolscapes, language ideologies and organizational cultures*. I: M. Martin-Jones, & D. Martin (Red.) *Researching Multilingualism. Critical and ethnographic perspectives* (pp. 121-138). Routledge.

Laurén, Christer (2000). *Kielten taitajaksi. Kielikylpy käytännössä. (Översättning av Arja Hovila, Språkbud. Forskning och praktik)*. Jyväskylä: Atena kustannus

Pakarinen, Sanna (2020). *Språkbudselevskap i Finland och på Irland*. [online]. [citerat 20.10.2021]. Tillgänglig:
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/72217/978-951-39-8347-5_vaitos07112020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pietarsaaren Sanomat (2021). [citerat 12.11.2021]. [online]. Tillgänglig:
<https://www.pietarsaarensanomat.fi/uutinen/626548>

Pilke, Nina & Gun-Viol Vik (2013). Kaksi kieltä saman katon alla. Kielistrateginen näkökulma kaksikieliseen lukiokampukseen. I: Eronen, M. & M. Rodi-Risberg (red.) 2013. *Haasteena näkökulma, Perspektivet som utmaning, Point of view as challenge, Perspektivität als Herausforderung*. VAKKI-symposiumi XXXIII 7.–8.2.2013. VAKKI Publications 2. Vaasa, (292–302). Tillgänglig: http://www.vakki.net/publications/2013/VAKKI2013_Pilke&Vik.pdf

Salminen, Saija (2018). *Hur en tvåspråkig miljö utnyttjas i språkbadsundervisning i en tvåspråkig stad*. Vasa: Vasa universitet. Begränsad tillgång i Vasa universitets samlingar.

Språkbadsskolan (2021).. [online]. [citerat 16.11.2021]. Tillgänglig: <https://www.sprakbadsskolan.fi/>

Statsrådet (2021). *Styrgrupp leder beredningen av en ny nationalspråksstrategi*. [online]. [citerat 4.10.2021]. Tillgänglig: <https://stm.fi/sv/-/1410853/styrgrupp-leder-beredningen-av-en-ny-nationalspraksstrategi>

Statsrådet (2012). *Nationalspråksstrategi*. [online]. [citerat 4.10.2021]. Tillgänglig: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79375/J0412_Kansallis_kielistrategia.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suni, Minna (2008). *Toista kieltä vuorovaikutuksessa*. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa. Jyväskylä: Jyväskylä studies in humanities 94

Utbildningsstyrelsen (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. [pdf]. Tillgänglig: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf

Åbo Akademi (2021). *Språkbud i Finland* [online]. [citerat 29.11.2021]. Tillgänglig:
<https://www.abo.fi/sprakresurs/sprakbad/om-sprakbad/>

Som finns på Tritonia:

Buss, Martina & Karita Mård (1999). *Ruotsin ja suomen kielen kielikyvyn kartoitus Suomen peruskouluissa lukuvuonna 1998/99*. Vasa: Vasa universitet

Kangasvieri, Teija, Elisa Miettinen, Hannele Palviainen, Taina Saarinen & Timo Alavähälä (2011). *Selvitys kotimaisten kielten kielikylpyopetuksen ja vieraskielisen opetuksen tilanteesta Suomessa. Kuntatason tarkastelu*. Jyväskylän yliopisto

Wedin, Åsa (2013). *Flerspråkighet, litteracitet och multimodalitet*. Christina Hedman (red.). Lund: Studentlitteratur

Saarinen, Taina, Pirkko Nuolijärvi, Sari Pöyhönen, Teija Kangasvieri, Fritjof Sahlström & Sari Ahola (2019). *Kieli, koulutus, politiikka. Monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja*. Vastapaino